

ANTE KESIC

SUKOB NA BLISKOM ISTOKU I ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NARODA

Da se ne bih izgubio u prostranstvu ove teme, napismeno sam je komprimirao, pa ću je — kako bih postigao maksimalnu ekonomičnost u vremenu — u tom obliku i iznijeti. Problem ću postaviti bez pretenzija da ga izvedem na misaonu čistinu rješenja. Cilj mi je samo dati svojevrstan, možda i disonantan, prilog raspravi o moći ili nemoći Ujedinjenih naroda, ne u smislu svjetske vlade, nego mjesta za prelamanje i previranje interesa, laboratorija za pretvaranje zle volje u dobru, sumnje u povjerenje, burze ideja i brusionice suprotnosti.

U reviju nekih ideja i činjenica ući ću obratom naslova moje teme. Referat je naslovljen SUKOB NA BLISKOM ISTOKU I ORGANIZACIJA UJEDINJENIH NARODA, a po metodološki upotrijebljenom paradoksu naslov bi na prvi pogled imao glasiti: SUKOB UJEDINJENIH NARODA NA BLISKOM ISTOKU. Dakle, jedan oblik unutarnjeg sukoba, jedna vrsta građanskog rata unutar samih Ujedinjenih naroda, dakako, ukoliko ta organizacija nije pretežno puki mehanizam, kako je to ovdje odredio dr Račić, nego ono što o sebi tvrdi i kako je mi mi doživljavamo u našoj potrebi postojanja jedne čvrste nade i oslonca svijeta.

Na Bliskom istoku su u sukobu, dubokom do dna emocija, do razrokosti pogleda na svijet interesa, ne samo njihovih vlastitih, članice Organizacije ujedinjenih naroda. Da li su to posve obične članice po svom podrijetlu i poziciji u svjetskoj organizaciji? Ne! Slikovito rečeno, jedna od članica, Izrael, jedino je dijete Organizacije ujedinjenih naroda, jedina njegova tvorevina. Naime, jedan narod, još uvijek nekonstituiran u naciju, k tome bez nacionalnog teritorija, tek u privatnom posjedu jednog malog dijela pretendiranog teritorija, od Organizacije Ujedinjenih naroda dobiva teritorij na kojemu se konstituira u državu. Nešto kasnije ta država postaje članicom Ujedinjenih naroda i prema svom tvorcu zauzima temeljito negativan odnos, tj. ne provodi ni jednu odredbu Organizacije Ujedinjenih naroda što se odnosi na njezino ponašanje prema susjedima kao državama i prema jednoj grupaciji u nedržavnom obliku, koju je nasilno učinila njoj dodijeljenom teritoriju nečim izvanjskim, dakle beskućnim. Radi se, dakako, o jednoj politički i statusno uspjeljoj kombinaciji izgnanih i izbjeglih, vođenih u kartoteci Ujedinjenih naroda pod ovim drugim, blažim nazivom.

To bi bila tek jedna linija neobičnosti članstva jednog bliskoistočnog aktera, a drugi akter, zbirno nazivan Arapi, ansambl je od nekoliko država nastalih

u procesu dekolonijalizacije bez ikakvih posebnih naklonosti ili pomoći svjetske organizacije. Štoviše, osnivanjem države Izrael Organizacija ujedinjenih naroda odigrala je u odnosu na njih negativnu ulogu, koju su arapski stručnjaci međunarodnog prava na svom simpoziju u Alžiru, u srpnju 1967., okvalificirali kao zloupotrebu ovlaštenja i, još teže, kao agresiju Organizacije ujedinjenih naroda na arapsku zemlju. Jer, kako je na tom simpoziju protumačeno, cilj je Organizacije ujedinjenih naroda održavati mir i međunarodnu sigurnost, razvijati među narodima prijateljske odnose utemeljene na poštovanju načela deklaracije Ujedinjenih naroda i samoopredjeljenja naroda, ostvarivati međunarodnu suradnju postajući središtem iz kojeg će se dovoditi u sklad rad nacija na postizanju ovih zajedničkih ciljeva, a ne ugrožavati mir stvaranjem jedne države na ilegalnom pravnom temelju. Uostalom, po shvaćanju alžirskog simpozija nacijom se u anglo-saksonske međunarodnopravnoj terminologiji smatraju već formirane države. Ovo shvaćanje arapskih pravnikâ po našem mišljenju nema baš jako uporište, jer se po duhu *Povelje* ciljevi prenose i na države koje će nastati, a ne samo na države koje su već osnovane. Ali, alžirski skup ima čvršćih objeckija. Prva se odnosi na historijsko pravo Židova na Palestinu, ali ne u smislu negiranja historijskog prava kao pravne kategorije, nego dokazivanja da Arapi imaju više historijskog prava na Palestinu, jer su u njoj dulje od Židova, itd.

Drugi je punkt obaranje vrijednosti pravnih tekstova međunarodne valjanosti, i sukcesije tih tekstova, pogotovo inicijalnog, *Balfurove deklaracije* iz godine 1917. Taj dokument, koji je u stvari pismo britanskog ministra vanjskih poslova lordu Rotčildu, znači po tom shvaćanju uzimaju prava da jedna nacija, jedna država svećano obeća nekom drugom narodu zemlju trećeg naroda. I ovdje nedostaje još jedan element koji upotpunjuje uzurpaciju prava, naime, zemlju trećeg naroda koja se nalazi pod suverenitetom četvrte države, tj. Otomanskog imperija — izdišućeg bolesnika na Bosporu. Ali, da bismo oštrije vidjeli tu našu poziciju u odnosu na priznavanje ili nepriznavanje inicijalnog akta iz kojeg je deducirana država Izrael, spomenimo jedan očito zanimljiv podatak. Prva vlada koja je priznala tu deklaraciju, i to još za trajanja Prvog svjetskog rata, bila je vlada kraljevine Srbije.

Treća grupa objeckija alžirskoga skupa sastoji se u deriviranju pravnih problema iz nastanka države Izrael. To je u prvom redu opasan kompleks posljedica što je proizašao iz oduzimanja prava Palestincima na samoopredjeljenje, zatim pretenzije Izraela na plovidbu Sueskim kanalom i Tiranskim tjesnacem, koji se nalazi u unutrašnjim arapskim vodama. No, za našu je temu mnogo važnije ponašanje jednog i drugog partnera u odnosu na Ujedinjene narode.

Jedan od popratnih problema je taj da Izrael nije izvršio gotovo ni jednu odluku Ujedinjenih naroda, ništa da bi se ponašanjem legalizirao u regiji. A to ima za posljedicu neskidanje tog sukoba s dnevnog reda Ujedinjenih naroda, blokiranje svjetske organizacije tim sukobom. Jedan statistički podatak: do travnja godine 1965. Glavni organi i glavni komiteti Organizacije ujedinjenih naroda tim su sukobom ispunili 985 svojih sjednica. Iz te blokade nastao je mit o nerješivosti, koja, sa svoje strane, dovodi u pitanje valjanost odluke Generalne skupštine od 29. studenog 1947. o podjeli Palestine na dvije samostalne države — židovsku i arapsku — možda više nego što je dovode u pitanje argumenti arapskih pravnikâ, s kojima se iz svojih razloga posve složio Ben

Gurion. Otac domovine, otac Izraela, izjavio je 5. prosinca 1949. u Parlamentu: rezoluciju Ujedinjenih naroda od 29. studenog 1947. Izrael smatra ilegalnom i ništavnom. To najvjerojatnije znači: država Izrael je samorodna, nastala iz vlastite borbe i htijenja, i ne priznaje nikakve obveze koje se kose s njezinim interesima. A te su obveze sadržane u brojnim rezolucijama o pravima izbjeglica — palestinskih izbjeglica — o povredama prekida vatre i primirja, o represalijama, o vojnim akcijama, o Jeruzalemu i, kao najnovije, o političkom rješenju. Ništa od toga Izrael nije prihvatio, oslobodivši se Ben Gurionovom izjavom očinstva Organizacije ujedinjenih naroda i zadanih obveza, iako je danas Ben Gurion za izvršenje rezolucije Vijeća sigurnosti, ali se ta njegova nedavna izjava, koja je u svijetu pobudila stanovitu pozornost, u Izraelu smatra proizvodom skleroze i senilnosti.

Dok su Arapi koji Organizaciju ujedinjenih naroda smatraju agresorom na svoju zemlju, nasuprot Izraelu, vrlo korektni članovi svjetske organizacije i, s iznimkom Sirije, priznaju njezine rezolucije.

Tražeci razloge ovako oprečnu ponašanja jednih i drugih, mogli bismo se zadovoljiti konstatacijom da ono proizlazi iz realiteta suvremenog svijeta. Arapi, makar pogođeni jednom odlukom te organizacije, tu organizaciju smatraju prijeko potrebnom i nezamjenjivom, bilo zbog htijenja da se samostalno ponašaju po vlastitim imperativima, koji nisu u sukobu s *Poveljom organizacije ujedinjenih naroda*, bilo zbog svodenja ovisnosti o svom velikom i moćnom zaštitniku, Sovjetskom Savezu, na što manju mjeru.

Ali, očekivati djelovanje iste logike i zakonitosti na Izrael ostaje uprazno, ostaje naivno sve dok Izrael, a to je moje mišljenje, za razliku od Egipta smatra da nije on taj koji postaje sve ovisniji o svom velikom partneru i savezniku, nego obratno, da njegov moćni prijatelj i saveznik postaje sve ovisniji o njemu. Rješenje bi možda bilo u tome da netko (uvijek je pitanje tko je taj netko), da Ujedinjeni narodi uvjere Izrael kako to nije tako, ukoliko tako nije, a ukoliko tako jest, onda ne bi bilo neumjesno da se same Sjedinjene Države uteknu Ujedinjenim narodima da bi izmahnule ovisnosti o Izraelu, ovisnosti koja od bliskoistočkog sukoba čini spiralu bez vrha, što sam je uvjetno na početku izlaganja nazvao sukobom svjetske organizacije unutar sebe ili sa samom sobom.